

Початок історії Полтавського інституту народної освіти поклав відкритий у липні 1914 року в Полтаві по вулиці Фабрикантській (нині двоповерховий житловий будинок по вул. Балакіна, 10) учительський інститут з трирічним терміном навчання. До відкриття навчального закладу з підготовки учительських кадрів чимало зусиль доклали попечитель Київського учбового округу Міністерства освіти, Полтавське губернське земство та громадськість міста.

Першим ректором (тоді – директором) у 1914 – 1917 роках був талановитий учений і педагог О.К. Волнін. Він закінчив Московську духовну академію і Київський університет, до переїзду в Полтаву працював директором Великосорочинської учительської семінарії.

Із 122 перших абітурієнтів успішно витримали вступні екзамени й були зараховані до інституту 26 студентів. Серед них – А.С. Макаренко, який до цього 9 років працював учителем. У 1917 році педагогічна рада інституту дала характеристику випускнику А. Макаренку, як „видатному вихованцеві за своїми здібностями, знаннями, розвитком і працелюбством”. За успіхи в навчанні його нагородили великою золотою медаллю.

Працювали тоді в інституті, крім ректора, 6 викладачів, священник і лікар. Педагогіку викладав О.К. Волнін, російську мову – Ф.В. Лисогорський (закінчив духовну академію). Викладачем історії і географії був В.Н. Тарасов, випускник Казанського університету. Університетську освіту мали також інші викладачі, зокрема, математики – М.Т. Квятковський, фізики і природознавства – І.А. Шестаков. Малювання, каліграфію і креслення викладав К.Я. Чигрик, який закінчив Київське художнє училище. Це були, як говорив А.С. Макаренко, справжні люди, інтелігенти, котрі виховували у студентів кращі людські якості.

Становлення учительського інституту проходило у важкі роки першої світової війни. Усі вихованці проживали на приватних квартирах. Частина студентів одержувала державну або земську стипендію. Дехто ж змушений був платити за навчання.

На початку свого існування інститут не мав поділу на факультети. Він давав своїм вихованцям багатопрофільну підготовку. Не зважаючи на нестатки, в інституті було обладнано природничо-історичний, мовний та хімічний кабінети, спеціальне гімнастичне містечко, а також створено фундаментальну та студентську бібліотеки. Для проведення практичних занять 30 листопада 1915 року при інституті було відкрито міське зразкове училище, на роботу в якому у 1917 році залишено А.С. Макаренка.

Протягом травня-липня 1919 року Полтавський учительський інститут, що розташувався по вулиці Ново-Кременчуцька, 12 (нині жилий будинок по вулиці Лідова), на вимогу громадськості реорганізовано в педагогічний з чотирирічним терміном навчання. У 1920 році новий навчальний заклад мав три відділи (факультети): словесно-історичний, природничий та фізико-математичний. У ньому навчалось 468 студентів і працювало 27 викладачів.

Як свідчать документи, більшість викладачів здобули університетську освіту в Петрограді, Москві, Києві та Харкові. Біологію і географію викладав О.Т. Булдовський, філологію – В.О. Щепотьєв і О.Т. Бузинний, психологію – Г.Г. Ващенко і Л.Д. Синицький, педагогіку – К.Я. Чигрик, філософію – І.Я. Чаленко, політологію – І.В. Лебединський, історію – І.Ф. Рибаків і О.М. Супрун, біологію – М.Ф. Ніколаєв і М.І. Гавриленко, хімію – Й.О. Власенко і Я.Г. Бергольц.

У лютому-березні 1921 року розпочалася підготовка до об'єднання обох вищих навчальних закладів у єдиний інститут народної освіти. 12 квітня 1921 року ініціативу місцевих органів підтримав Наркомос України. Було створено Полтавський інститут народної освіти (ІНО).

22 квітня 1921 року відбулось перше засідання ради ІНО, на якій було виділено два факультети: природничо-математичний та словесно-історичний. В ІНО навчалось 553 студенти і працювало 37 викладачів. Ректором ІНО в 1921-1923 роках був відомий учений-філолог, краєзнавець, фольклорист, культурний і громадянський діяч В.О. Щепотьєв.

Уже на початку 1921-1922 навчального року виникла потреба в утворенні кабінетів експериментальної психології, фізики, хімії, педагогіки, методики викладання різних дисциплін: геології, фізіології, географії та кабінету трудового процесу.

У “Записках Полтавського інституту народної освіти” за 1926-1927 навчальний рік при розподілі фондів відзначалось, що у 1926 році було виділено на придбання приладів та матеріалів для хімічного кабінету 709 крб. Слід зазначити, що вартість матеріально-технічного забезпечення хімічного кабінету на той час уже склала 1494 крб. Ці цифри говорять про те, що в той час, понад 80 років тому на хімічне обладнання виділялось досить значні кошти.

Трохи пізніше в “Записках Полтавського інституту соціального виховання” за 1929-1930 роки відзначається, що в інституті працював хімічний кабінет, який забезпечував роботу двох студентських груп по 25 осіб. У ньому проводились різні дослідження (перевірка закону збереження маси речовини), хімічні аналізи (аналітичне вивчення мінералів), використовувалися різні методи дослідження: фізичні, фізико-хімічні і т.д. Далі в “Записках” указано: „кабінет збагатився деякими закордонними приладами”.

Формування кафедр розпочалося в 1930-1931 навчальному році на базі діючих кабінетів. Окрім завідуючих кабінетами вводяться посади лаборанта, техника, майстра, препаратора та ін.

Наказом № 82 від 25 жовтня 1931 року по Полтавському інституту соціального виховання затверджується персональний склад кафедри хімії:

- Й.О. Власенко – керівник кафедри, штатний професор.
- К.В. Лопатін – штатний доцент.
- О.М. Колонтай – штатний доцент.

Пізніше, наказом № 93 від 26 листопада 1931 року переводиться на посаду асистента П.Т. Перев'язко, яка раніше наказом № 58 від 24 липня 1931 року була призначена асистентом хімічної лабораторії. Цим же наказом на посаду лаборанта хімічного кабінету був зарахований випускник Полтавського ІНО М.В. Пилипченко. Річне навантаження складало в цьому році від 270 до 420 годин.

Наказом № 120 від 10 грудня 1932 року вводиться посада декана природничого факультету. Факультет формується на базі існуючого відділення. Так, під керівництвом декана агро-математичного факультету перебувають агро-біологічне та техніко-математичне відділення, куди увійшли кафедри реконструкції сільського господарства, біології, хімії, математики, фізики. Наказом № 63 від 5 вересня 1933 року вводяться вступні іспити, які проводились з 10 вересня по 13 вересня з таких дисциплін: суспільствознавство, математика, фізика, хімія, українська мова та література. Екзамен з хімії приймали у три зміни: Й.О. Власенко – бригадир, члени комісії М.Ю. Цимблер, К.В. Лопатін, М.В. Пилипченко.

У тому ж році здійснюється реорганізація факультетів і наказом № 66 від 14 вересня 1933 року деканом біологічного, хімічного та географічних відділень призначається доцент І.І. Мазепа.

У 1934 році на базі ІНО було створено Полтавський педінститут з чотирирічним терміном навчання з факультетами: мовно-літературний, історичний, фізико-математичний, природничо-географічний. У цьому ж році розпочинається підготовка вчителів хімії та природознавства. Хімія також вивчалася на фізико-математичному факультеті та техно-математичному відділенні.

Наказом № 11 від 27 січня 1934 року по Полтавському педагогічному інституту звільняється з посади професора, керівника кафедри хімії Й.О. Власенко й замість нього призначається з 1 лютого 1934 року професор М.М. Дашевський.

У 1934 році в практику роботи кафедри вводяться дипломні роботи. “Для проведення оборони дипломних робіт утворити кваліфіковану комісію, від професорсько-лекторського складу ввести професора кафедри хімії М.М. Дашевського, і захист провести з 1 липня по 5 липня”, – зазначено у наказі № 71 від 16 червня 1934 року. Державний захист дипломних робіт здійснювала одна комісія з усіх спеціальностей.

У 1935 році до навчального плану на заочному відділенні вводяться контрольні роботи .

Наказом № 22 від 13 лютого 1935 року, керуючись виданою Народним Комісаріатом Освіти (НКО) інструкцією про зміст роботи педагогів-рецензентів заочних секторів, затверджується такий склад рецензентів:

- М.М. Дашевський (органічна хімія, аналітична хімія, фізична хімія) – 441 година.
- К.В. Лопатін (неорганічна хімія) – 119 годин.

Річне навантаження викладачів кафедри хімії на 1934-1935 навчальний рік визначалося таким чином:

- М.М. Дашевський – в.о. професора – 760 год.
- К.В. Лопатін – доцент – 690 год.
- М.В. Пилипченко – асистент – 620 год.
- А.К. Крамер – в.о. професора – 80 год. (погодинна оплата).

У 1936 році кафедра хімії поповнюється новими викладачами. Так, закінчив інститут і залишився на кафедрі асистентом А.П. Каришин, також був зарахований асистентом М.Ю. Маркевич.

Кафедра хімії була поділена на дві кафедри:

*Кафедра загальної хімії*

- М.Ю. Цимблер – керівник кафедри, доцент.
- М.Ю. Маркевич – асистент.
- М.В. Пилипченко – асистент.

*Кафедра органічної хімії*

- М.М. Дашевський – керівник кафедри, в.о. професора.
- А.П. Каришин – асистент.
- А.К. Крамер – в.о. професора (погодинно)

Річне навантаження викладачів складало від 443 до 480 години на рік. Документи свідчать, що з 1938 р. кафедра хімії діє вже як об'єднана структура. Наказом по інституту № 25 від 26 березня 1938 року для кафедри хімії був затверджений такий штат:

- М.М. Дашевський – керівник кафедри доцент.
- М.В. Пилипченко – асистент кафедри.
- А.П. Каришин – асистент кафедри.

У 1939 році також відбулися зміни на кафедрі хімії: доцент М.М. Дашевський по конкурсу обирається завідувачем кафедри Одеського індустріального інституту, а замість нього кафедрою хімії Полтавського педагогічного інституту керує доцент К.Я. Скарченко. Склад кафедри в 1939 році став наступний:

- К.Я. Скарченко – керівник кафедри, доцент.
- А.П. Каришин – старший викладач.
- М.В. Пилипченко – асистент.
- О.С. Михайлова – асистент.

Наказом № 6 від 19 січня 1940 року з посади завідувача кафедри хімії звільняється доцент Скарченко К.Я. і виконуючим обов'язки завідувача кафедри призначається А.П. Каришин. Цим же наказом йому доручається читати курс неорганічної хімії та методики викладання хімії. У 1940 році на кафедрі хімії працювали:

- А.П. Каришин – завідувач кафедри, старший викладач.
- М.В. Пилипченко – асистент.
- О.С. Михайлова – асистент.
- Д.М. Кустол – асистент.

Нормальний ритм роботи кафедри був зупинений подіями Великої Вітчизняної війни і, зокрема, окупацією фашистськими військами міста Полтави.

Матеріальні цінності кафедри, (прилади, установки, реактиви та бібліотека) були евакуйовані до міста Тюмень. До речі, всі матеріали були повернені інституту після звільнення Полтави.

У наказі № 7 від 15 січня 1944 року записано: „Фашистські варвари, перебуваючи тимчасово в Полтаві, зруйнували Полтаву, знищили культурні цінності, разом з тим зруйнували й приміщення інституту і знищили його багате обладнання”.

Постановою Ради Народних Комісарів (РНК) УРСР від 23 вересня 1943 року відновлено роботу полтавського педінституту. Не маючи відповідної бази для того, щоб розпочати роботу, інститут все ж розпочав навчання 15 листопада 1943 року. Були відновлені всі структури і підрозділи інституту, сформований склад кафедр. Наказом по Полтавському державному педінституту № 39 від 16 грудня 1943 року був затверджений штат кафедри хімії на 1943 – 1944 навчальний рік:

- Б.С. Пучковський – зав. кафедри, доцент.
- М.В. Пилипченко – старший викладач.
- Б.Г. Гарькавий – викладач.
- К.М. Бойко – асистент.

У такому ж складі кафедра працювала протягом 1944-1945 навчального року. Всі члени кафедри, як і весь колектив інституту, брали активну участь у відбудові зруйнованих приміщень. Заняття проводилися в корпусі по вул. Лассалья, 9 (сучасна вулиця Сковороди).

Після закінчення війни із лав Радянської армії повернулися студенти й викладачі. Студенти поновлювалися на навчання на відповідні курси, здійснювалися нові набори абітурієнтів, розпочали працювати гуртожитки, їдальня, бібліотека, відновилися роботи в ботанічному саду.

Повертається з армії і приступає до роботи Андрій Потапович Каришин. З 1946 року він очолює кафедру, повністю укомплектовану викладачами: доцент Б.С. Пучковський читає курс фізичної та колоїдної хімії, неорганічну хімію – старший викладач М.В. Пилипченко, органічну хімію і методику викладання – старший викладач А.П. Каришин. Пізніше на кафедрі працювали О.С. Михайлова, Д.М. Кустол, Г.Ф. Кириченко, Т.П. Федоренко, К.К. Гряненко.

З 1948 по 1950 рік кафедру очолював доц. К.К.Гряненко, якого знову змінив на цій посаді А.П. Каришин.

На кафедрі хімії інтенсивно розгорталася науково-дослідна робота. З хімії аценафтена готують кандидатські дисертації Д.М. Кустол, Т.П. Федоренко, О.С. Михайлова. Відновлюється науково-дослідна робота студентів. Розпочинає роботу науково-методичний семінар учителів міста Полтави, керівництво яким здійснюють завідувач кафедри А.П. Каришин та учитель хімії середньої школи №10 (випускник природничого факультету) Н.Н. Рисс. Семінар став постійно діючим, продовжує свою роботу і на даний час (керівник професор Н.І. Шиян і заслужений

учитель України, учитель-методист, учитель хімії Полтавської гімназії № 32 Л.О. Севастьян).

Швидко минули повоєнні роки. Навчальний корпус був відбудований до 1954 року. Одночасно завершується й обладнання хімічних лабораторій. У 1959-1960 навчальному році лабораторії були підключені до природного газу. Інтенсивно працює кафедра в 1970-1980 роки. У цей час захищають кандидатські дисертації Н.Г. Кривошاپко, Н.Ф. Гриньова, Т.П. Данилюк, Г.Ф. Джурка, Ю.В. Самусенко, В.І. Магда, В.І. Шинкаренко. Пізніше, в 1990 - х роках – Н.І. Шиян, О.Л. Гаркович, С.В.Стрижак. У 2005 році успішно захищає докторську дисертацію Н.І. Шиян. До 1978 року кафедру очолював доцент А.П. Каришин. У період з 1978 по 1997 роки завідувачем кафедри був кандидат хімічних наук, доцент Ю.В. Самусенко. З 1997 р. по вересень 2005 р. – доцент Г.Ф. Джурка.

З вересня 2005 року кафедру хімії очолює доктор педагогічних наук, професор Н.І. Шиян.

Відповідно до рішення МАК від 30 травня 1995 року, протокол № 18 (наказ Міносвіти України від 14.06.1995 р. № 174), ДАК від 7 липня 1998 р., протокол № 15, ДАК від 9 червня 1999 р., протокол № 1 кафедра хімії одержала право підготовки магістрів за спеціальністю 8.010103 Педагогіка і методика середньої освіти. Хімія.

Постановою Кабінету Міністрів України № 448 від 29 грудня 1999 року на базі Полтавського державного педагогічного інституту імені В.Г. Короленка створено Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка.

Наказом ректора № 74-р від 2 листопада 2005 року кафедра хімії перейменована в кафедру хімії та методики викладання хімії.

За понад 80 років свого існування кафедра підготувала тисячі кваліфікованих учителів хімії. Десятки її випускників стали кандидатами й докторами наук. Багато випускників кафедри очолюють хімічні кафедри в інших вищих навчальних закладах, працюють науковими співробітниками в науково-дослідних установах системи НАН України, у хімічних лабораторіях різноманітних підприємств та установ.